

Functioneel spreken in de les

Bert de Vos en Atty Tordoir, APS, Utrecht

In een themagroep willen Atty Tordoir en Bert de Vos de deelnemers 'aan den lijve' laten ervaren hoe je leerlingen aan het praten (en vervolgens lezen) krijgt over een nieuw onderwerp, en wat dat oplevert. In Taalgericht vakonderwijs is met elkaar praten over de leerstof immers een belangrijk onderdeel. De themagroep heeft daarom het karakter van een taalgerichte vakles, waarbij de deelnemers uiteraard ook samen reflecteren op de meerwaarde van deze aanpak. In dit verslag wordt het verloop van de themagroep besproken. De beschrijving van de themagroep kan zodoende ook in de klas worden gebruikt.

Anekdote vooraf: Johan

Bert kwam ooit Johan tegen op het vmbo, een boerenzoon met een bloedhekel aan het lezen van schoolboekteksten, die technisch slecht leest, bij veel vakken slechte resultaten boekt en steeds gedemotiveerder raakt. Hij werd op een lager niveau geplaatst en uit de les gehaald voor hulplessen taal. De maatregelen haalden niets uit, werkten eerder contraproductief: het leren (lezen) ging Johan steeds meer tegenstaan. Johan bleek één grote passie te hebben buiten de school: tractoren. Daar wist hij alles van, hij deed niets liever dan op tractors rijden. Zijn kennis had hij mede uit allerlei folders en brochures over tractoren, die hij dus wél las. Door voorbij te gaan aan wat Johan echt interesseert, liet deze school een kans liggen om Johan verder te brengen. Johan heeft de school dan ook niet afgemaakt.

Voorwerpen bekijken en bespreken

Elke tafelgroep krijgt een voorwerp of afbeelding en een werkblad met vier vaktaalwoorden die bij het voorwerp horen. De opdracht wordt toegelicht:

Probeer de werking/betekenis van het voorwerp of de afbeelding te begrijpen. Praat er samen een minuut of vijf over en probeer of je de vaktaalwoorden daarbij al kunt gebruiken. Daarna krijg je een tekst met informatie over het onderwerp; de bedoeling is dat straks een door de begeleider aan te wijzen persoon uit jullie groep een korte presentatie houdt voor de hele groep, over jullie onderwerp, met gebruikmaking van de vier vaktaalwoorden.

Dat betekent dat ieder groepslid de presentatie moet kunnen houden. Op elk werkblad staan behalve de vier bijbehorende vaktaalwoorden een aantal vragen opgesomd die als richtlijn voor het gesprek (en later de presentatie) kunnen dienen:

- Wat is het – waar slaat het op?
- Waar dient het voor?
- Ken ik gebruiksmogelijkheden?
- Waar lijkt het op – wat weet ik er al van?
- Wat kun je ermee – wat kan de wetenschap ermee?
- Is dat nuttig?
- Wat zou ik ermee willen doen – wat zou men nog moeten onderzoeken?
- Wat zou ik nog meer willen weten?
- Wat betekenen de vier gegeven woorden/begrippen?

Tekst lezen

Vervolgens krijgt elke groep een informatieve tekst over het betreffende onderwerp. Men stort zich hier gretig op, maakt aantekeningen, onderstreept en praat met elkaar. Atty en Bert lopen rond om te kijken hoe het gaat en waar nodig hulp te bieden. Na een minuut of twintig wordt de deelnemers gevraagd om de laatste minuten te besteden aan het voorbereiden van een korte presentatie.

Presentaties

Twee deelnemers geven namens hun groep een presentatie van een paar minuten. De overige deelnemers luisteren aandachtig.

Reflectie

De reflectie op de les wordt ingeleid met de volgende vragen:

1. *Wat gebeurde er met je toen het ding op tafel kwam?*

Hierop volgen antwoorden als:

- Mijn nieuwsgierigheid werd geprikkeld;
- Het was prettig om vrijuit te kunnen praten;
- Het was fijn dat we elkaar konden helpen;
- We hadden gelukkig iemand aan onze tafel die er al wat meer van wist/die er ervaring mee had.

2. *Wat gebeurde er toen de teksten op tafel kwamen? Hoe komt het dat jullie je met zoveel gretigheid op de tekst stortten?*

De deelnemers gaven antwoorden als: 'je wilt kijken of je gelijk hebt'; 'bevestiging is leuk'; 'je wilt antwoorden op de vragen die je nog hebt'; 'je hoeft niet alles te lezen, je gaat heel gericht op zoek en kunt dus stukken overslaan'. Een deelnemer vond het frustrerend dat hij geen antwoord vond op z'n vraag. Atty en Bert merken naar aanleiding daarvan op dat de rol van de docent erg belangrijk blijft. De docent kan helpen bij het zoekproces en bij het selectieproces: niet alle (nieuwe) vragen hoeven (direct) beantwoord te worden. Je bent al een hele stap verder als leerlingen nieuwsgierig worden en zelf vragen gaan stellen.

Een andere deelnemer merkt op dat hij een hekel heeft aan lezen. Dat komt bij leerlingen natuurlijk ook vaak voor. Lezen hoeft niet 'leuk' te zijn en daarom is het zo belangrijk om een reëel, zinvol doel te geven waarvoor het lezen van informatie ook echt nodig is, gecombineerd met het principe van de individuele verantwoordelijkheid: ook leerlingen die niet graag lezen moeten uiteindelijk de informatie kunnen geven.

3. *Wie doet er zelf wel eens iets dergelijks in de les?*

Een docent techniek vertelt dat hij acht verschillende blokjes hout aan groepjes leerlingen gaf om te bekijken en de verschillen te bespreken.

Functioneel spreken (en lezen) in de klas: wat kan het opleveren?

De deelnemers zetten samen eerst de aspecten die met de taalontwikkeling te maken hebben op een rijtje.

- Op zowel een gerichte als een 'terloopse' manier wordt de woordenschat uitgebreid.
- Leerlingen zijn op een natuurlijke manier met elkaar in gesprek over de vakbegrippen, waarbij ze 'eigen' taal leren verbinden aan de vak/beroepstaal.
- Ook de 'stille' en faalangstige leerlingen worden uitgedaagd om mee te praten (bijvoorbeeld als zij al veel weten van een onderwerp). De veilige sfeer helpt vooral deze leerlingen.
- (Veel) gelegenheid tot praten over de stof helpt bij het leren verwoorden van de betekenissen van de vakbegrippen en van de verbanden tussen de begrippen.
- Leerlingen leren om hun voorkennis actief aan te boren en te verwoorden.
- Ze leren om zelf vragen te verzinnen en goed te formuleren.
- Door het gesprek vooraf gaan de leerlingen gericht lezen, om antwoord te vinden op de eigen vragen. De motivatie voor het lezen neemt hierdoor toe, en daarmee de kans dat de tekst ook echt wordt begrepen.
- Het gesprek vooraf en de eigen vragen geven tijdens het lezen herkenningpunten (houvast) in de tekst.
- Leerlingen leren om snel informatie op te pikken uit de tekst.
- Ze leren om aantekeningen te maken.

- Ze doen ervaring op met het voorbereiden en houden van een mondelinge presentatie.
- De docent krijgt een (beter) beeld van de taalontwikkeling van alle leerlingen in zijn/haar klas.

Als algemene pedagogisch-didactische winstpunten worden genoemd:

- Alle leerlingen zijn actief;
- Het samenwerken in een veilige sfeer wordt bevorderd;
- Het competentiegevoel neemt toe;
- Leerlingen bouwen zelf hun kennis op;
- Er is sprake van betekenisvol leren: er wordt toegewerkt naar een zinvolle taak (de presentatie);
- De motivatie voor het leren neemt toe (bij docent en leerlingen);
- De docent komt meer te weten over de interesses en voorkennis van de leerlingen, en over de mate van begrip.